

ПРАКТИКА НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

PRACTICE OF CONTINUOUS PROFESSIONAL EDUCATION

УДК 37.07: 37.091

Наталія Мачинська
ORCID iD 0000-0003-0309-7074

доктор педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000 м. Львів, Україна
natalya_im@ukr.net

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті проаналізовано теоретичні аспекти лідерства як соціокультурного явища, визначено особливості формування лідерських якостей у студентів в умовах академічного середовища вищого навчального закладу. Автор, спираючись на закономірності та ознаки менеджменту освіти, методологічні засади державно-громадського управління освітньою інституцією, пропонує змістову характеристику понять «лідер» та «лідерство», визначає особливості педагога-лідера та лідера студентського середовища, описує пріоритети діяльності сучасного освітнього лідера.

Автором виокремлено деякі феномени педагогічної взаємодії, які мають визначальний вплив на формування лідерських якостей у студентів та їх чіткої позиції лідера – феномен довіри, фацілітація, віддзеркалення суб'єктивності, взаєморозуміння.

Ключові слова: взаєморозуміння; довіра; лідер; лідерство; студентське самоврядування; фацілітація.

Вступ. Педагогічний менеджмент – провідна концепція управління освітою в умовах євроінтеграційних реформувань суспільства, що в найбільш досконалому вигляді виявляє свою сутність на рівні функціонування навчальних закладів як теорія, методика і технологія ефективного управління педагогічними системами. Педагогічний менеджмент характеризується специфічними ознаками та закономірностями, що відображає результат праці менеджера освіти – рівень навченості, вихованості й розвитку об'єкта (другого суб'єкта) педагогічного менеджменту – учнів, студентів, слухачів.

Поняття «менеджмент» у психолого-педагогічній літературі вживається в різних словосполученнях, основними з яких є такі: «шкільний менеджмент» (М. Латипова, А. Ньомов, Т. Шамова), «менеджмент в освіті» (Н. Коломинський, В. Крижко, Є. Павлютенков), «освітній та навчальний менеджмент» (Д. Дзвінчук, В. Козаков), «педагогічний

менеджмент» (В. Бондар, Г. Закорченна, В. Маслов, В. Симонов, В. Шаркунова).

Мета і завдання нашого дослідження – проаналізувати теоретичні аспекти лідерства як соціокультурного явища в умовах академічної мобільності та виокремити феномени педагогічної взаємодії, які виступають чинниками формування лідерських якостей у студентів.

Менеджмент освіти характеризується певними ознаками. Так, характерними для менеджменту освіти є закономірності, розроблені В. Масловим. Серед них (Маслов В. І., Драгун В. П., Шаркунова В. В., 1996):

- прогнозованість керівництва навчальними закладами;
- відповідність мети, змісту і технологій керівництва конкретного етапу розвитку суспільства, взаємовплив керуючої та керованої підсистем;
- компетентність керівництва і результатів управління, оптимальне співвідношення

стратегічного й оперативно-регулятивного керівництва;

- залежність ефективності керівництва освітньою системою від розвитку творчого потенціалу складу викладачів і тих, хто навчається;
- залежність ефективності керівництва від компетентності менеджерів, оптимальне співвідношення цілеспрямованих впливів підсистем управління;
- закономірність плановості та конкретного моделювання зворотний зв'язок.

Г. Єльнікова виокремлює методологічні засади державно-громадського управління загальною середньою освітою, що детермінується закономірностями соціального управління. Серед них дослідниця звертає увагу на те, що (Єльнікова Г. В., 2012):

- загальні закономірності управління загальною середньою освітою існують об'єктивно, незалежно від рівня управління;
- на кожному рівні управління існують окремі закономірності, які відображають специфіку цього рівня зв'язків;
- цільові (окремі) функції управлінської структури конкретного рівня управління детерміновано призначенням відповідної структури, статична та динамічна структури управлінської підсистеми обумовлюються порядком зв'язку об'єктів управління та характером їх взаємозалежності;
- ефективність управлінської діяльності залежить від ступеня взаємовідповідності структур керуючої і керованої підсистем;
- технологія управління забезпечує механізм спрямування діяльності на досягнення поставленої мети – розвиток освітньої системи;
- управління загальною середньою освітою характеризується якісними і кількісними змінами, що передбачає адаптацію системи управління до зовнішніх та внутрішніх умов її функціонування, порядок зв'язку між суб'єктами управління;
- управління має комунікативну основу.

Л. Даниленко, зазначаючи ознаки менеджменту освіти, стверджує, що «...будь-яка освітня інновація, що впроваджується в закладі освіти, привносить суттєву зміну у кінцевий результат його діяльності», «будь-яка освітня інновація під час впровадження в заклад освіти вимагає додаткових інтелектуальних, матеріальних і часових витрат учасників навчально-виховного й управлінського процесів» (Даниленко Л. І., 2006).

Успішний розвиток і формування лідера у студентському середовищі зумовлений ефективністю реалізації провідних ідей педагогічного менеджменту. Лідер – це людина, здатна впливати на дії однієї або групи людей з метою досягнення поставленої мети. Розрізняють два типи лідерів: активний та інтелектуальний.

І. Іванова розглядає лідерство як ключовий метод культури педагогічного менеджменту

(Іванова І. В., 2016), тому ми намагались схарактеризувати феномен лідерства у двох аспектах: як процес ефективного управління навчально-виховною діяльністю і як інтеграційну якість педагога, яка впливає і забезпечує ефективність цієї діяльності.

Аналіз теоретичних та емпіричних досліджень проблеми лідерства дав змогу визначити лідера як визнаного члена групи, який, використовуючи притаманні йому лідерські здібності та якості, обирає оптимальне рішення для досягнення групової цілі; а лідерство – як процес реалізації позитивного впливу лідера групи на її членів під час досягнення групових цілей. Лідерство набуває конкретних ознак відповідно до середовища розгортання (Зязюн І. А., 2008). Лідерство – це здатність окремої особистості інших діяти «запалювати», надихати їх на активність і діяльність. Лідерство є одним з базових механізмів диференціації соціальної діяльності та передбачає досягнення особливого (лідуючого) положення особою (індивідуальне лідерство) або частиною групи (групове лідерство) щодо решти членів групи. Лідерство є механізмом інтеграції студентів у групи.

Лідер в освіті – особа чи інституція, яка здійснює діяльність у сфері освіти, спрямовану на її розвиток, а досягнення і результати цієї діяльності є дорогоказом для інших. Етимологія слова має англосаксонське походження, корінь у словах *lead*, *leader*, *leadership* означає «керівництво», «вести», «шлях». Тобто лідер – це той, хто йде попереду, показує шлях і веде за собою (Енциклопедія освіти, 2008, с. 453).

Досить образно сутність сучасного лідерства позначають голландські вчені Кьел А. Норстрем та Йонас Ріддерстрале. У своєму бестселері «Бізнес в стилі фанк», науковці відзначають: «Слово «менеджмент» утворене від італійського *maneggio* / *maneggiare* і французького *manège* - виходить «арена, якою коні бігають по колу, що підганяються довгим батоном шталмейстера». Але що, якщо раптом коні навчаться бігати по колу самі і будуть це робити краще, ніж під керівництвом дядька 46,5 років, що тримає хлист і що стоїть посеред арени? Або якщо коні виявлять, що в товаристві товарного достатку з глобальною конкуренцією є речі, більш цікаві, ніж біг по колу? Якщо ви спробуєте маніпулювати розумними людьми, вони брикатимуть».

В. Мороз на основі аналізу науково-теоретичних та практичних досліджень (Т. Буряк, Н. Василевська, Т. Вежевич, З. Гапонюк, Ю. Кращенко, Н. Маруховська та ін.), у контексті порівняльного аналізу та узагальнення якостей, зосереджує увагу на таких рисах лідера (Мороз В. П., 2015, с. 42). Так, зокрема:

- одностайно провідними якостями визначено: психічна стійкість та здатність до організаторської роботи; готовність самостійно виконувати завдання та вміння управляти собою;
- більшість дослідників вказали на такі риси: урівноваженість та упевненість у собі,

цілеспрямованість та наполегливість, активність і товариськість, здатність до емпатії, вміння приймати рішення у будь-яких ситуаціях, потреба успіху;

- на третю позицію дослідники помістили такі риси: чесність і порядність у стосунках, самоконтроль і працездатність, інтелектуальна лабільність;

- найменше ознак, які, на думку дослідників, повинні бути притаманні лідеру, це: креативність, комунікативність, ініціативність, вміння розв'язувати конфлікти, готовність до ризику.

Так, лідерство серед студентів зумовлене такими якостями молодого людини: ініціативність, товариськість, контактність, комунікабельність, чуйність, доброзичливість, широкий соціально-інтелектуальний кругозір та ерудиція, готовність прийти на допомогу товаришеві. Серед провідних також зовнішня привабливість, фізична сила та спритність.

Студентський вік є сенситивним для формування лідерських якостей з огляду на психологічні особливості, оскільки в юнацькому віці розпочинається процес життєвого та професійного самовизначення людини, з'являється потреба в суспільно корисній діяльності, формуються переконання, почуття обов'язку й відповідальності, розвиваються такі вольові якості як самостійність, наполегливість та ін. Водночас питання формування лідерських якостей студентів у сучасному соціально-економічних умовах опрацьовано недостатньо.

Студентське середовище найбільш сприятливе для прояву лідерських якостей. Слід зазначити, що у цей період лідерські якості дуже часто проявляються у тих, хто раніше не проявляв такої активності. що дає можливість аналізувати сформованість лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів одночасно як процес та як результат.

Ми погоджуємося з І. Аносовим, який зазначає, що саме студентська група надає всім рівні стартові можливості у майбутній «боротьбі» за лідерство. Студент, який ефективно поєднує навчання з громадською діяльністю, має набагато більше шансів стати згодом якщо не керівником колективу, то його неформальним лідером, людиною, яка може впливати на психологічну атмосферу, міжособистісні відносини, на якість та швидкість виконання співробітниками своїх обов'язків (Аносов І. П., Приходько В. М., Приходько М. І., 2008).

Заслуговує на увагу точка зору, згідно якої – лідерство особистості педагога і його вияв у щоденній педагогічній діяльності є заставою поступального розвитку освіти і переходу від технократичної парадигми до культурологічної. Саме роль педагога-лідера в цих глобальних процесах є визначальною у реформуванні сучасної освіти.

Г. Єльнікова зазначає, що розвиток цього феномену зумовило декілька чинників сучасного буття (Єльнікова Г. В., 2012, с. 566):

- соціологічний чинник, який пов'язаний зі зміною соціокультурного середовища у всьому світі і тією мірою діяльності, яка належить особистості в цьому процесі.

Розвиваючи цю думку, І. Зязюн наголошує: «Процеси глобалізації, ініційовані у кінці ХХ ст. інтелектуальною елітою суспільства, зумовили не лише швидкий розвиток інформаційних технологій, а й фактично підвели світове співтовариство до усвідомлення необхідності переходу на більш високий інформаційний рівень соціальної організації» (Зязюн І. А., 2008, с. 566).

- економічний чинник зумовлений необхідністю реформування освітніх закладів з метою розвитку їх конкурентноспроможності, що визначається якістю навчання та атмосферою виховання у школі та стає предметом ретельного вибору Батьків-Клієнтів.

Команди педагогічних лідерів, цілеспрямованість і саморозвиток кожного вчителя можуть стати запорукою конкурентоздатності та високого професіоналізму освітнього закладу.

- культурологічний чинник вбачає необхідність у створенні такої системи освіти і такої її структури, які здатні постійно відстежувати і нести в освітнє середовище новітні наукові знання про культуру і культурні процеси, які функціонують у сучасному суспільстві.

Ми вважаємо, що важливо акцентувати увагу на забезпечення оволодіння всіма знаннями, на засвоєнні найістотніших, фундаментальних, стійких і тривалих знань, які знаходяться в основі наукової картини сучасного світу, представленого світом людини і суспільства, світом людської цивілізації і глобальними фундаментальними процесами, що відбуваються в них.

- особистісно-орієнтований чинник змінює уявлення про роль особистості в сучасній освіті: «Щоб вибрати правильну дорогу, сучасна людина повинна побачити світ із позиції цінностей, досягнути буття і природи і своє, як значуще, за яку вона несе відповідальність».

Провідним аспектом теорії лідерства є емоційний інтелект, який доцільно, на нашу думку, розглядати в контексті емоційного потенціалу. Тобто, це здатність управляти своїми емоціями, відчувати і розуміти почуття оточуючих. Саме така характеристика і повинна відображати особливості формування лідера «цифрового віку», лідер епохи глобалізації, освітнього реформування тощо.

Одним із ефективних способів формування лідерських якостей може стати, на нашу думку, активне впровадження в практику формування майбутніх фахівців тренінгових програм. Одним із тренінгів може стати тренінг особистісного зростання до мети й завдань освітнього процесу. Кожний з етапів тренінгової роботи складається з таких компонентів (Сидоренко О. Л., 2002, с. 87–88):

- мотивуючий (важливо, щоб викладачі були зацікавлені в тих особистісних змінах, які повинні статися по закінченні тренінгу);
- діагностичний (рефлексивний, усвідомлення викладачами індивідуальних особистісних характеристик, які впливають на ефективність освітнього процесу);
- тренувальний, або інструментальний (відпрацювання на практиці нових форм і прийомів взаємодії).

Серед характерних висловів про лідерів зустрічаємо такі «Лідером не можна стати в результаті призначення ви є лідером тоді і лише тоді, коли люди слідують за вами добровільно» (Дж. Коллінз), «Лідери пробуджують у людях енергію, генеруючи та підтримуючи творче напруження, заохочуючи прагнення до реалізації мрії і при цьому говорячи правду про те, що є насправді» (П. Сендж) (Енциклопедія освіти, 2008, с. 453).

Нові підходи до організації освітнього середовища у вищому навчальному закладі, організація студентського самоврядування як активного дорадчого та вирішального органу управління у структурі вищого навчального закладу, дає можливість констатувати, що студентське самоврядування відіграє активну роль у підготовці студентів до реального самоврядування; є основним чинником формування в них готовності виконувати їхній громадянський обов'язок. У сучасних умовах студентському самоврядуванню на засадах лідерства відводять провідну роль у вирішенні таких завдань: соціалізація студентської молоді, формування в неї активної громадянської позиції, організаторських навичок і професійних компетенцій.

Канадський науковець К. Лейтвуд дає таку характеристику пріоритетів діяльності сучасного освітнього лідера (Leithwood K., 2007):

1. Трансформуюче, або перспективне лідерство, в центрі уваги якого – професійні якості та відносини членів організації.
2. Моральне лідерство, спрямоване на зміну ключових моральних цінностей та переконань членів організації з метою трансформації її культури.
3. Навчальне лідерство, сфокусоване на завданнях удосконалення навчального процесу.
4. Спільне, або групове, лідерство, яке передбачає залучення до управління школою багатьох членів її колективу, розподіл повноважень, що має на меті як підвищення ефективності діяльності організації, так і розвиток демократичних основ її діяльності.
5. Менеджерське, організаційне лідерство, що полягає в оптимізації використання ресурсів організації, координації діяльності всіх її структур.

Слід також звернути увагу на умови, яких повинен дотримуватися, як вважає А. Дяків, офіційний лідер (наприклад, староста студентської групи) для регулювання стосунків у групі загалом (Дяків А., 2011):

1. Використовувати добре організовану цікаву справу, щоб залучати всіх студентів у ділові стосунки. Це зближує студентів.
2. Враховувати стосунки в кожній мікрогрупі, сприяти збагаченню та зміцненню зв'язків між ними.
3. В оцінках товаришів бути справедливим, об'єктивним, не протиставляти мікрогрупи одна одній, не підтримувати суперництво, конкуренцію між ними.
4. Уміти прогнозувати соціально-психологічні наслідки тих або інших спільних справ.

Проте й роль неофіційного лідера в житті групи неоднозначна. По-перше, лідер може підвищувати, а може знижувати загальну ефективність у розв'язанні окремих завдань групи. По-друге, якщо ефективність діяльності групи підвищується тільки за рахунок неофіційного лідера (саме він користується найбільшим авторитетом), то він може встановити з офіційним керівником співробітництво або навіть змінити офіційного лідера.

Таким чином, А. Дяків стверджує, що з боку офіційного лідера стиль керівництва групою повинен бути гнучким. Важливо знайти диференційований підхід до кожного відповідно до індивідуальних особливостей, сприяти згуртованості колективу, спрямувати його активність на виконання основних завдань професійної підготовки студентів (Дяків А., 2011).

Розвиток лідерських якостей у студентів, формування у них чіткої позиції лідера – готового взяти на себе всю відповідальність за прийняті рішення та пошук можливостей для їх виконання ґрунтується на певних феноменах педагогічної взаємодії, серед яких найбільш ефективними, на нашу думку, є феномени психічного характеру – фацілітація, взаєморозуміння, довіра, відзеркаленої суб'єктивності. Проаналізуємо їх у контексті нашого дослідження.

Фацілітація (соціальна фацілітація) – зміна ефективності діяльності студента внаслідок його взаємодії з педагогом чи іншими студентами. Саме тут варто виокремити незапланований, ненавмисний вплив, подібний до того, як впливає на поведінку студентів пасивна присутність педагога в аудиторії. При феномені фацілітації авторство суб'єкта впливу залишається в тіні, не рефлексується у свідомості, але при цьому має значення для поведінки оточення (Фісун О. В., 2011).

Феномен взаєморозуміння можна визначити як формування системи почуттів і взаємовідносин, що сприяють досягненню цілей спільної діяльності або спілкування. Взаєморозуміння забезпечує такий рівень сумісності учасників, коли між ними немає авторитарного домінування, емоційної напруги, недовіри чи байдужості до того, що відбувається в цьому процесі. Взаєморозуміння з'являється внаслідок гуманістичної спрямованості педагогів,

які сприймають успіхи і вартості вихованців як свої власні.

Близьким до взаєморозуміння є феномен довіри. Довіра – це відкритість до світу людей, явищ, процесів. Довіра, по суті, є пізнавальним процесом, вона може бути інтуїтивною й усвідомленою, безпосередньою та опосередкованою. Відсутність довіри, відчуження – є одним із головних чинників, які деформують особистість, гальмують її розвиток (Єрмакова Н. О., 2011).

Поява феномену віддзеркаленої суб'єктивності пов'язана з суб'єктивними параметрами особистості педагога, які осмислюються та враховуються вихованцями. З виміру психологічного образу ці параметри переходять в особистісний вимір вихованців. Образ педагога (наставника) може бути реальним або уявним. У деяких випадках уявний образ за ефективністю є так само сильний, як і реальна присутність педагога (Гуменюк О. Є., 2004, с. 124).

Особливої уваги заслуговує такий феномен педагогічної взаємодії як психологічний статус особи, який набувається людиною в процесі дорослішання і становить запоруку її прогресивного розвитку. Психологічний статус особи студента відображає не лише його роль у міжособистісних відносинах, але й становище у групі ровесників, сім'ї, оточенні, яке він приписує сам собі. Якщо об'єктивний статус особи суттєво відрізняється від суб'єктивного сприйняття себе, то це може викликати низку внутрішніх конфліктів та розчарувань, які заважають нормально розвиватися, дестабілізують особистість тощо (Психологічний довідник, 2005). Потреба у формуванні себе як особистості,

самовдосконаленні і саморозвитку не з'являється сама по собі, а виникає саме в процесі педагогічної взаємодії.

Висновки. Таким чином, розвиток і формування лідерських якостей у студентів у процесі професійного становлення в академічному середовищі вищого навчального закладу тривалий, не завжди прогнозований процес, ефективність якого залежить від багатьох чинників. Ми зазначаємо, що на формування лідера у студентському середовищі визначальний вплив мають:

- психологічні особливості особи (наявність лідерських якостей, сформованість морально-вольових цінностей тощо);
- створення сприятливого (комфортного) середовища в студентській спільноті – наявність офіційного й неофіційного лідерів та узгодженість дій між ними;
- стійка позиція викладача-наставника;
- застосування тренінгових вправ та тренінгових занять у роботі з представниками студентських спільнот (у межах роботи студентського самоврядування) з метою виявлення та розвитку стійких лідерських якостей.

Означене дослідження не вичерпує усіх проблем формування лідерських якостей та позиції лідерства серед студентської молоді. Перспективними напрямками дослідження вважаємо розробку та апробацію спецкурсу для слухачів бакалаврату та магістратури «Лідерство в науці та в житті» на різних напрямках підготовки як варіативну складову підготовки майбутніх фахівців.

Література

1. Аносов І. П. Соціально-педагогічні основи студентського самоврядування як джерела демократизації вищої школи (управлінський аспект) / І. П. Аносов, В. М. Приходько, М. І. Приходько. – Мелітополь : Вид. будинок ММД, 2008. – 196 с.
2. Гуменюк О. Є Психологія Я-концепції : навчальний посібник / О. Є. Гуменюк. – Тернопіль : Економічна думка, 2004. – 310 с.
3. Даниленко Л. І. Інноваційний освітній менеджмент : Навч. посібник. – Київ : Главник, 2006. – 144 с.
4. Дяків А. А. Виховання лідера / А. А. Дяків – Київ : Наукова думка, 2011. – 231 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Єльнікова Г. В. Методологічні засади державно-громадського управління загальною середньою освітою [Електронний ресурс] / Г. В. Єльнікова. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/6923/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB.%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%B8_%D0%B4%D0%B5%D1%80.%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC._%D1%83%D0%BF%D1%80.%D0%97%D0%A1%D0%9E.pdf (дата звернення: 14.08.2017). – Назва з екрана.
7. Єрмакова Н. О. Проблема довіри до себе у психоаналітичних концепціях розвитку особистості / Н. О. Єрмакова // Вісник Харківського національного університету, Серія «Психологія». – 2011. – № 937. – С. 82–85.
8. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / І. А. Зязюн. – Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
9. Іванова І. В. Лідерство в культурі педагогічного менеджменту / І. В. Іванова // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – 2016. – № 3. – С. 214–220.
10. Маслов В. І. Теоретичні основи педагогічного менеджменту : Навч. посібник для працівників освіти / В. І. Маслов, В. П. Драгун, В. В. Шаркунова. – Київ, 1996. – 86 с.

11. Мороз В. П. Організаційно-педагогічні умови формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування : дис... канд. пед. наук: 13.00.07 – теорія і методика виховання / В. П. Мороз // Старобільськ, 2015. – 305 с.
12. Психологічний довідник учителя : в 4 кн., кн. 4. / Упоряд. В. Андрієвська. Наук. ред. С. Максименка. – Київ : Главник, 2005. – 96 с.
13. Сидоренко О. Л. Про способи підвищення ефективності взаємодії викладача зі студентами / О. Л. Сидоренко // Педагогіка і психологія професійної освіти, 2002. – № 1–2. – С. 83–88.
14. Фісун О. В. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен [Електронний ресурс] / О. В. Фісун // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – Вип. 34. – С. 133–139. – Режим доступу: file:///C:/Users/448A~1/AppData/Local/Temp/znpkhnpu_zntndr_2010_34_21-1.pdf (дата звернення: 14.08.2017). – Назва з екрана.
15. Leithwood K. What we know about educational leadership / K. Leithwood // *Intelligent Leadership: Constructs for Thinking Education Leaders*; Webber C. F., Burger J., Webber C. F. and Klinck P. (Eds). Springer, Dordrecht, 2007. – P. 41–66.
16. Ognevyuk V. Training of educational experts in Ukraine: experimental interdisciplinary program / V. Ognevyuk, S. Sysoieva // *The advanced science journal*. – 2015. – № 6. – P. 98–103. doi:10.15550/ASJ.2015.06.098

References

1. Anosov I. P., Prykhodjko V. M., Prykhodjko M. I. (2008). *Sotsial'no-pedahohichni osnovy student-s'koho samovryaduvannya yak dzherela demokratyzatsiyi vshchoyi shkoly (upravlins'kyu aspekt)* [Socio-pedagogical foundations of student government as a source of democratization of high school (administrative aspect)]. Melitopolj: Vyd. budynok MMD, 196 (ukr).
2. Ghumenjuk O. Je. (2004). *Psykhohohiya Ya-kontseptsiyi* [Psychology of self-concept]. Ternopilj: Ekonomichna dumka, 310 (ukr).
3. Danylenko L. I. (2006). *Innovatsiynyy osvityniy menedzhment* [Innovative educational management]. Kyiv : Ghlavnyk, 144 (ukr).
4. Djakiv A. A. (2011). *Vykhovannya lidera* [Leaders]. Kyiv: Naukova dumka, 231 (ukr).
5. *Entsyklopediya osvity* [Encyclopedia of education] (2008). V.Gh. Kremen' (Ed.). Kyiv: Jurinkom Inter, 1040 (ukr).
6. Jeljnykova Gh. V. *Metodohichni zasady derzhavno-hromads'koho upravlinnya zahal'noyu seredn'oyu osvitoju* [Methodological principles of public administration and public secondary education]. Available at: http://lib.iitta.gov.ua/6923/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB.%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%B8_%D0%B4%D0%B5%D1%80.%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC_%D1%83%D0%BF%D1%80.%D0%97%D0%A1%D0%9E.pdf (ukr).
7. Jermakova N. O. (2011). *Problema doviry do sebe u psykhoanalitichnykh kontseptsiyakh rozvytku osobystosti* [The problem of credibility in the psychoanalytic concepts of personality]. *Visnyk Kharkivskogo nacional'nogho universytetu, Serija «Psykhologhija»*, 937, 82-85 (ukr).
8. Zjazjun I. A. (2008). *Filosofiya pedahohichnoyi diyi* [Philosophy teacher steps]. Cherkasy: Vyd. vid. ChNU imeni Boghdana Khmeljnycjkocho, 608 (ukr).
9. Ivanova I. V. (2016). *Liderstvo v kul'turi pedahohichnoho menedzhmentu* [Leadership in pedagogical management culture]. *Osvita rehionu: politologhija, psykholohija, komunikaciji*, 3, 214-220 (ukr).
10. Maslov V. I., Draghun V. P., Sharkunova V. V. (1996). *Teoretychni osnovy pedahohichnoho menedzhmentu* [Theoretical basis of pedagogical management]. Kyiv, 86 (ukr).
11. Moroz V. P. (2015). *Orhanizatsiyno-pedahohichni umovy formuvannya lider's'kykh yakostey studentiv vshchychkh navchal'nykh zakladiv u protsesi diyal'nosti orhaniv student-s'koho samovryaduvannya* [Organizational-pedagogical conditions of leadership university students in the process of the student government]: Candidate's thesis. Starobilsk, 305 (ukr).
12. Andrijevskja V. (2005). *Psykhohohichnyy dovidnyk uchytelya* [Psychological teacher's guide]. S. Maksymenko (Ed.). Kyiv: Ghlavnyk, 96 (ukr).
13. Cydorenko O. L. (2002). *Pro sposoby pidvyshchennya efektyvnosti vzayemodiyi vykladacha zi studentamy* [On ways to improve the efficiency of teacher interaction with students]. *Pedagoghika i psykholohija profesijnoji osvity*, 1-2, 83-88 (ukr).
14. Fisun O. V. (2010). *Pedahohichna fasylytatsiya yak bahatoznachnyy fenomen* [Educational facilitation as a significant phenomenon]. *Zasoby navchal'noji ta naukovo-doslidnoji roboty*, 34, 133-139. Available at: file:///C:/Users/448A~1/AppData/Local/Temp/znpkhnpu_zntndr_2010_34_21-1.pdf (ukr).
15. Leithwood K. (2007). What we know about educational leadership. In Webber C. F., Burger J., Webber C. F. & Klinck P. (Eds.) *Intelligent Leadership: Constructs for Thinking Education Leaders*. Springer, Dordrecht, 41-66 (eng).

16. Ognevyuk V., Sysoieva S. (2015). Training of educational experts in Ukraine: experimental interdisciplinary program. The advanced science journal, 6, 98–103, doi:10.15550/ASJ.2015.06.098 (eng).

РАЗВИТИЕ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ У СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Мачинская Наталия, доктор педагогических наук, доцент кафедры педагогики и социальной работы, заведующая кафедрой дошкольного и начального образования, Львовский национальный университет имени Ивана Франко, ул. Университетская, 1, 79000 г. Львов, Украина, natalya_im@ukr.net

В статье проанализированы теоретические аспекты лидерства – социокультурного явления, определены особенности формирования лидерских качеств у студентов в условиях академической среды высшего учебного учреждения. Автор, опираясь на закономерности и характеристики менеджмента образования, методологические черты государственно-общественного руководства образовательной институцией, предлагает содержательную характеристику понятий «лидер» и «лидерство», определяет особенности педагога-лидера и лидера студентской среды, описывает приоритеты деятельности современного лидера в области образования.

Автором указаны некоторые феномены педагогического взаимодействия, которые имеют решающее влияние на формирование лидерских качеств у студентов, а также их четкой позиции лидера – феномен доверия, фацилитация, отображение субъективности, взаимопонимания.

Ключевые слова: взаимопонимание; доверие; лидер; лидерство; студенческое самоуправление; фацилитация.

LEADERSHIP QUALITY DEVELOPMENT FOR STUDENTS IN PROFESSIONAL PREPARATION

Machynska Nataliya, EdD, Associate Professor of the Department Pedagogy and Work Social, Head of Preschool and Primary Education, Ivan Franko National University of Lviv, 1 Universityt-s'ka Str, 79070 Lviv, Ukraine, natalya_im@ukr.net

The article analyzes the theoretical aspects of leadership as a sociocultural phenomenon, determined features of formation of leadership qualities in students in the conditions of the academic environment of a higher educational institution.

The written is based on the patterns and features of management education as a leading concept of educational management in the context of European integration reforms of society, mentioning methodological principles of state and public administration educational institution, offers a meaningful description of the concepts of «leader» and «leadership». The article states that the leader in educational process is a person or institution that carries out activities in the field of education, and leadership is the ability of an individual to act, to «inflate», to inspire others to be active. The author, on the basis of theoretical analysis, determines the peculiarities of teacher-leader and leader in student environment, describes the priorities of the activity of the modern educational leader.

The article describes the factors of development of the phenomenon of leadership, in particular: sociological, economic, cultural and personal-oriented. It is shown that one of the effective ways of forming leadership qualities for future specialists in the context of their professional training may be the active introduction of training programs.

The author identifies some phenomena of pedagogical interaction, which have a decisive influence on the formation of leadership qualities of students and their clear position of the leader – the phenomenon of trust, reflection of subjectivity, mutual understanding.

Keywords: facilitation; leader; leadership; students' government; sympathy; trust.

Стаття надійшла до редакції 04.08.2017

Прийнято до друку 05.10.2017